

Magyar sajtó- bibliográfia 2001

Az ezredfordulót ünneplő petárda durrogató, tűzijátékos parádék zaja gyorsan elhalt, emlékük gyorsan elhomályosult. A hosszú távon ható, időtálló elemzések szükségképp csak tendenciákat vázolhattak fel, a nevezetes dátumhoz kapcsolódó igényes vállalkozásokként „csak” adattárak készülhettek. Ezek sorában hazánkban kiemelkedő jelentősége van a *Magyar sajtóbibliográfia 2001*-nek, amely alcímének megfelelően „a harmadik évezred első évének magyarországi periodikumai”-ról ad hiteles tájékoztatást. A véletlenek szerencsés egybeesése révén a bibliográfia az Országos Széchényi Könyvtár bicentenáriumi programja keretében jelenhetett meg, tartalmát tekintve pedig a rendszerváltás első évtizedének és a kurrens magyar sajtóbibliográfia első negyedszázadának lezárása is. Ez utóbbi körülmények egy kis visszatekintésre, az előzmények összefoglalására készítetnek bennünket.

Az 1976-os év periodikumait feldolgozó sajtóbibliográfiával teljessé vált a modern nemzeti bibliográfia rendszere. A *Kurrens időszaki kiadványok* címen megjelent bibliográfia jelentőségét fokozta, hogy az időszaki kiadvány fogalmának tradicionális értelmezésével szakítva, gyűjtőkörét a nemzetközileg elfogadott új definíció alapján határozta meg. (Csupán az időszakosan rendezett konferenciák, kiállítások és a részcímes sorozatok feldolgozásáról mondott le, mivel ezek regisztrálásáról a könyv-bibliográfia gondoskodott.) Akkor kisebb szakmai forradalommal felért, hogy leírásai a nálunk még nem honosított ISBD/S alapján készültek. A kötelespéldány-szolgáltatásra alapozva a maximális teljesség megvalósítására törekedett: 1. része a fontos periodikumokról

Magyar sajtóbibliográfia 2001 :
A harmadik évezred első évének
magyarországi periodikumai /szerk.
Nagy Anikó ; [közread. az] Országos
Széchényi Könyvtár. – Bp. : Ország-
os Széchényi Könyvtár, 2002. –
622 p.
ISBN 963 200 445

teljes, 2. része pedig az efemer jellegűekről egyszerűsített leírásokat közölt címük betűrendjében. A törzsrészt címmutató és a közreadók/kiadók mutatója egészítette ki.

Ez az első számbavétel lett a további éves kötetek alapja. Így az 1977-et feldolgozó kötet már csak az új indulásokról, ill. az új címen megjelenőkről közölt teljes leírást, az 1976-os kötetben már regisztráltak esetében elégséges volt legfontosabb azonosító adataik és 1976-os leírásuk tételszámának közlése is. A kötetek egymásra épülése, a leírások adattartalma, a bibliográfia szerkezete az első évtizedben lényegében változatlan maradt. Amikor 1981-től címében is kifejeződött a nemzeti bibliográfia rendszerébe tartozás és *Magyar nemzeti bibliográfia. Időszaki kiadványok* címen jelent meg, csupán formai okokból minősült új kiadványnak. A lényegét nem érintő, de mégis fontos változásként meg kell említeni, hogy az 1984-évi kötet ISSN mutatóval bővült. Ez a hangsúlyos tartalmi változatlanosság rendkívül következetes gyakorlattal párosult, így a visszamenőleges keresést jól kezelhető ötéves mutatók biztosíthatták.

Az 1986-tal kezdődő újabb ciklus több jelentős reformot jelentett. Mindenekelőtt: megváltozott a bibliográfia gyűjtőköre, a feldolgozásra minősítés kritériumai szigorúbbakká váltak, a különböző intézmények kifejezetten belső tájékoztatásra szánt kiadványait mellőzték. További változást jelentett, hogy a generikus címek és az azonos című periodikumok esetében a leírás első adata az ún. besorolási cím, vagyis a tényleges főcím megkülönböztető adatokkal kiegészített alakja lett. Megjegyzendő, hogy a megszűnt kiadványok számozási és megjelenési adatait lezárták. Kísérletképp a leíró adatok után feltüntették az ETO jelzeteket is, sőt e jelzetek alapján szakmutató is készült. Bár ötéves szakmutató készítését is tervezték, a tárgyi feltárás egyszeri kísérlet maradt csupán. Végül örvendetes esemény volt, hogy a gondosan készített, de mégis szerény sokszorosítási technikát gyönyörű lézer nyomtatás váltotta fel.

A ciklus végén, 1988–89-ben az OSZK-ban megkezdődött az ISSN adatbázis, majd a sajtóbibliográfiai adatbázis kiépítése. E kettő egyesítésével 1989-ben létrehozták az *Időszaki kiadványok bibliográfiája*, becenevén *IKB* adatbázist. Ez mind az ISSN rendszer hazai működéséhez szükséges bibliográfiai és belső ügyviteli adatokat, mind az eddiginél is lényegesebb kurrens sajtóbibliográfiához, sőt ezek kumulálásához szükséges adatokat tartalmazta már. A rendszer tételeinek mind képernyőn, mind cédulaformában, mind pedig listázott alakban való kiírására alkalmas volt. A rekordok adattartalma jelentősen bővült, szerkezetük a legkülönbözőbb szempontú keresést biztosította és természetesen ilyen indexek, származékjegyzékek előállítását is lehetővé tette. Így már 1991-től megjelenhetett a csak az új indulásokról tájékozta-

tó kurrens jegyzék (*Új periodikumok, ÚP*), az 1989–90-es évek teljes magyar sajtójáról pedig – összevont kötetként – kurrens sajtóbibliográfia is készült. E két kiadvány tervezett párhuzamos megjelenetése technikai és főleg pénzügyi okokból csak álom maradt. Míg az ÚP 1991-től 2001-ig havonként folyamatosan megjelenhetett, a kurrens sajtóbibliográfia kiadása évekig szünetelt. Hosszú várakozás után az 1986–96-os ciklusról összegező bibliográfia, az ezt követő időszakról pedig félévenkénti periodicitással kurrens bibliográfia készült (*Magyar Nemzeti Bibliográfia. Periodikumok*), de már nem hagyományos formában, hanem CD-ROM-on. Valószínűleg ezért is ünnepi esemény sokunk számára, hogy az új évezred első évének sajtójáról teljes képet adó, most kiadott bibliográfia újra szó szerint kézbe vehető formában, nyomtatottan jelent meg.

A „Magyar sajtóbibliográfia 2001” két értelemben is teljes. Az 1986-ban megállapított küszöb figyelembevételével az összes élő periodikumot feldolgozza, beleértve a csak számítógéppel olvashatókat, illetve az ilyen variánsokat is, és ugyanakkor a leírt kiadványok bibliográfiai adatairól teljes körű tájékoztatást nyújt. Az éves bibliográfiák szerkesztésénél kicsiszolódott gyakorlatnak megfelelően teljes és szabványos leírásokat közöl. A szabvány előírásaitól csak annyiban tér el, hogy szerzőségi/felelősségi adatként a közreadó nevét nem a kiadványon fellelhető formában, hanem egységesített alakjában közli, a szerkesztőkre vonatkozó információkat pedig megjegyzésként sorolja fel. A megjegyzések mind az adatforrások, mind a közlésmód tekintetében nagyobb szabadságot jelentenek és e lehetőségeket a bibliográfia messzemenően kihasználja. A rendkívül adatgazdag, sokszor szinte olvasmányos megjegyzések pontosan tájékoztatnak a címváltozatokról (még a lényegtelennek minősülőkről, ill. az átmenetiekről is), sőt szükség esetén még forrásukat is megnevezik. Hasonlóképp megbízható információkat kapunk az adott periodikum bibliográfiai kapcsolatairól, kiadásváltozatairól. Minden esetben felhívják a figyelmet a mellékletekre, külön-

számokra, sőt próbaszámokra is. A szerkesztőkre vonatkozó megjegyzések – fontos hozzáférési adatként – közlik mind a levélcímet, telefonszámot, mind az e-mail-címet is. Az interneten való hozzáférésről szintén megbízható adatokat kapunk. Bár a leírások a párhuzamos címekeket mellőzik, a kiadvány nyelvről (nyelveiről) soknyelvű kiadvány esetében e tényről szintén találunk megjegyzést. Megszűnt periodikumok esetében a számozás és a megjelenés adatcsoportja a záró adatokat is tartalmazza. Művelődéstörténeti, ezen belül sajtótörténeti szempontból hasznos lenne, ha az új indulások és a megszűnések tételeit valamilyen egyezményes jel különböztetné meg a többitől.

Mivel az adatbázisban a keresési lehetőségek minden igényt kielégítőek, a kinyomtatott bibliográfia mutatóiban a takarékoság szempontja érvényesült. Elmaradt az éves bibliográfiákban megszokott címmutató. A testületi mutatóban a közreadók nevei csak szabványos, egységesített alakban találhatóak, sem a kiadványon ettől eltérő formában található névről, sem a névváltozatokról utalók nincsenek (egyetlen kivétel a testület hivatalos rövid neve, azaz poligramja). Az ún. közkeletű nevek esetében nem egészen világos a gyakorlat, pl. az Országos Széchényi Könyvtár esetében a Széchényi Könyvtár alakról van, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár esetében a Szabó Ervin Könyvtárról nincs utaló. A bibliográfia értékét jelentősen növeli a megjelenési helyekről (a kiadó, közreadó székhelyéről) készített földrajzi mutató. A megyék, ezen belül a helységnevek betűrendben követik egymást. A sokáig hiányolt szakmutatót tematikus mutató helyettesíti – jól. E közel 160 témacsoportot megnevező mutató mind a periodikum típusáról, mind tartalmáról árnyalt információkat ad. Már a testületi mutatóban is feltűnő az utolsó évtized társadalmi, politikai változásainak hatása (pl. ugrászerű a civil szervezetek számának növekedése), de a tematikus mutató böngészése különösképpen izgalmas. Ki gondolná például, hogy a subsidiaritás sokat emlegetett elvének megvalósulása azt jelentette, hogy az ezredfordulóra a községi, falusi/önkor-

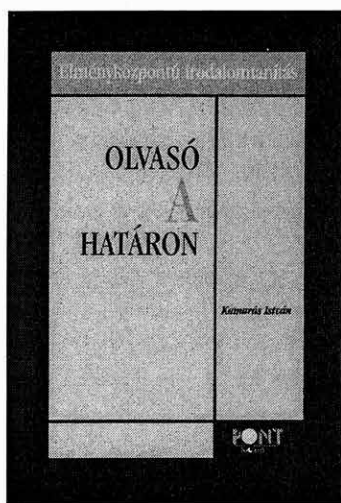
mányzatok helyi hírmondóinak száma megközelítette a 300-at és köztük nem ritkák az alig 2000 lelket számláló települések (pl. Kocsér) sem.

Közhely már a periodikumok számbeli növekedéséről szólni. Mégis megemlíteném, hogy a szigorúbb rostálást követően az éves sajtóbibliográfiák átlagosan kb. 4000 tételt regisztráltak, a jelen kötet tételszáma pedig már 5326!

Ennek az értékes bibliográfiának az ismertetése akkor lenne teljes, ha a könyvtárosi, bibliográfusi megközelítést sajtótörténeti szempontokat érvényesítő elemzés követné. Az ezredforduló mindenképp olyan alkalom, amely megérdemelne egy ilyen számvetést.

Legvégül említem meg, hogy a kurrens sajtóbibliográfia negyedszázados folyamatosságának, a kisebb-nagyobb reformok mellett érvényesülő egységes gyakorlatának, következetességének legfőbb garanciája a szerkesztő változatlan személye, *Nagy Anikó* volt.

Fügedi Péterné

Kamarás István: Olvasó a határon

KAMARÁS István

Olvasó a határon : az Iskola a határon fogadtatásának és befogadásának vizsgálata / Kamarás István. – Bp. : Pont Kiadó ; Savaria Univ. Press , 2002. 259, [2] p. – (Az élményközpontú irodalomtanítási program könyvei, ISSN 1589-0538 ; 2.)
ISBN 963-9312 584

Abból az időből, mikor Kamarás István még a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Olvasáskutatási osztályának munkatársa, majd vezetője volt, egy legenda kering. Eszerint, mikor kutatásaiban az öszszegzés, az írás stádiumához érkezett, szobájából már kora reggeltől csak az írógép szünni nem akaró kopogását lehetett kihallani. Ha valaki bement hozzá, a szó közepén abbahagyta a gépelést, majd a vendég távoztakor ugyanott folytatta, ahol abbahagyta. Minden zökkenő nélkül írta tovább a mondatot, tért vissza a gondolathoz, írta meg egy szuszra tanulmányait, könyveit, abban a témában, mely akkor éppen nem hagyta nyugodni.

Mondhatom, ugyanez az érzésünk támad az *Olvasó a határon* című kötetének kézbevételekor. (Nem írhattam, hogy legutóbbi kötete, mert a 2002 őszén megjelent kötet óta már egy újabbal jelentkezett a szerző